

ANDREEA IONESCU-BERECHET

SUS E NUMELE MEU, ILA!

CORINT
FICTION

ANDREEA IONESCU-BERECHET

SUS E NUMELE MEU, ILA!

Roman

CORINT
FICTION

*În memoria bunicii mele,
pictorița Constanța Stratulat*

Motto:

„Dormi astfel, iar ochiul meu deschis rămâne-va
Ploaia a umplut ulciorul, noi l-am golit.”¹

Paul Celan

¹ Din volumul Opera poetică (I) de Paul Celan, traducere de George State, Editura Polirom, Iași, 2019.

1

Țin foarte bine minte ziua trădării. Ziua în care Maica s-a hotărât să mă dea, să renunțe la mine.

O tăietură precisă, pe care nu am reușit să o șterg sau măcar să o estompez, nici atunci și nici acum, oricât m-aș fi întors cu gândul și din orice direcție aș fi privit.

Când eram mici, chiar în acea vară de război, pe care noi, eu și surorile mele, nu îl înțelegeam și cel mai adesea uitam de el, aveam un joc preferat. Trasam o linie, de fapt un cerc în praful de pe jos, și spuneam: „Aici e graniță, dacă pășești dincolo, te pierzi.” Apoi, ne ordonam păpușile, pietricelele și nasturii cu care imaginam forme și alei, și privind din interiorul cercului desenat, un sentiment cald, de confort și ordine puneam stăpânire pe noi. Făceam cercul la baza treptelor, cu grijă să prindem și un colț de treaptă în interiorul lui și astfel, dacă ne chemau în casă, să putem merge în siguranță.

În ziua aceea era prea cald și, când a venit un sergent la ușă, eram toate în casă. I-a deschis Ioana, slujnica noastră. Am venit fuga, da' nu am apucat să auzim ce i-a spus, am văzut-o doar cu un plic și un pachet în brațe, cum stătea cu ele și se uita după soldatul care ieșise deja pe poartă, și apoi la noi lung, de parcă nici nu și-ar aminti cine suntem. Eram eu și cu Elena, soră-mea mai mică. De câte ori suna

cineva la ușă, noi veneam repede, ne așteptam mereu să fie Taica, sosit în permisie. Acu' bine-nțeles că am zis de câteva ori „Cin' era? Cin' era?”, dar Ioana ne-a ocolit, a făcut un semn cu mâna de parcă ar goni o muscă, și a mers în camera mamei cu plicul și pachetul, închizând bine ușa după ea. Atât, în liniște, o vorbă nu a spus, ceea ce ar fi trebuit să ne pună pe gânduri, ea mereu ne zicea una-alta, comenta orice, de la lăptar până la prietenele mamei, pur și simplu nu se putea abține. Mama a rămas până seara închisă la ea în cameră. Noi am mâncat cu Ioana, se întâmpla de multe ori să stăm doar cu ea, și era chiar mai bine așa. Pe Oli, cea mai mică dintre noi, care avea atunci doar cinci ani, o ținea în brațe și o hrănea cu bucățele direct din mâna ei. Puteam și noi să mai luăm cu mâna, să mai rupem cu dinții, eram mai în largul nostru, toate la bucatărie. La masa de seară, Maica a venit în rochie neagră și ne-a spus că tata a murit. Împușcat pe front.

Noi am făcut liniște, eu nu prea credeam, dar nici nu știam ce să spun. Maria, soră-mea cea mai mare, a icnit scurt, de parcă ar da să izbucnească în râs; am crezut atunci că o fi vreo glumă și că ea a ghicit-o. Dar Maica nu părea că ar glumi. Apoi, cu un glas sever, supărat și tăios, ne-a spus că de acum înainte vom fi sărace. Apoi a tăcut să vadă dacă am priceput, și cum noi tot nu spuneam nimica, a zis că gata, nici casa din Constanța, nici moșia nu mai sunt. Că s-au pierdut. De acum vom avea pensie de orfane, văduve și atât. Tocmai când își luase avânt și parcă vorbea mai apăsat și mai repede, tocmai atunci, s-a oprit brusc, a zis că ne uităm ca niște găște, că nu pricepem nimic, a aruncat șervețul din poală pe masă, nu care cumva să cadă pe jos, și a plecat spre camera ei.

Atunci probabil că s-a hotărât.

„Dreptatea Ta este dreptate în veac și cuvântul Tău este adevărul!” Miros de tămâie, fum și pământ rece. Pantofii noștri pe marginea gropii, pământul maro și pantofii mei albi. „Dreptatea Ta este dreptate în veac. Amin.”

Încă de când ne întorceam de la cimitir, ne-a făcut atente. Eram toate în birjă. Pe Oli o ținea lângă ea și o sprijinea cu un braț, iar în cealaltă parte avea coșul cu coliva și cu pachetele rămase neîmpărțite. Eu cu Elena și cu Maria eram în fața ei, și evitam să ne uităm la ea că tot nervoasă părea a fi. Maria se dăduse într-o parte și părea că se uită afară.

— Sunteți patru, asta e mult, nu am cum să vă pot mărta pe toate, nici cum să vă țin în școală, să vedem cum o să facem.

Da' mai mult nu a zis. Am rămas să ne gândim singure. Cum adică să ne mărite? Eu aveam doar nouă ani, Elena opt, Oli cinci, Maria 14. Era cald și rochia nouă de doliu era prea apretată. Mă zgâria. Boțindu-mi manșeta mânecii și încercând să o înmoi prin căldura palmelor transpirate, m-am întrebat dacă o să ne dea la rude. Da' cui? Din câte știam nu prea aveam. Și, mai ales, cine va pleca?

Dacă era de plecat, ar trebui să plece Maria. E și cea mai mare. Am întrebat-o, da' Maria n-a spus nimic, mi-a dat doar un brânci, dar un brânci ușor, fără ranchiună, așa ca atunci când dimineața vrea să își facă loc în pat. A spus doar: „Taci tu, nu te mai gândi la rele, ce-ai?”

Au mai trecut două zile, în liniște, Ioana mergea ușor de mai multe ori între bucătărie și cămară, curte și iar bucătărie. Maica nu ieșea din camera ei mai toată ziua, în salon nu mai intra nimeni, perdelele se umflau de la vântul călduț și atunci și cârpa de doliu pusă peste oglinda de la bufet se mișca puțin. O priveam fără spaimă, din curte, cocoțată pe marginea de jos a soclului casei și cu coatele pe pervaz. Îmi

făcusem obiceiul să trag cu ochiul după indicii; la fereastra mamei nu îndrăzneam să sui, așa că alesesem salonul, unde singurul semn de viață venea dinspre oglinda cea acoperită.

Ajunsesem să îmi spun că totuși va fi Maria, chiar dacă ea neagă acu', poate că încă nu știe. Pe Maica nu am mai văzut-o vorbind cu niciuna dintre noi. Altă dată, soră-mea Elena, care tace ca o piatră și e ursuză, era ținta bănuielilor mele. Oricum, o pânză de tăcere se așternuse și printre noi, m-a cuprins și pe mine și m-am gândit să desenez o icoană. Ioana zice că ele ne aduc alinare și răspuns în toate. Acu' eu, oricât m-am uitat la cele de pe pereții casei noastre, nu am aflat nimic. Ba chiar m-am speriat puțin. Dar am revenit și mi-am zis să fiu mai atentă. Cele din salon erau întunecate și sfinții priveau un pic strâmb, însă cea de la noi din cameră, cu Sfântul Gheorghe omorând un balaur colorat, îmi plăcea mult. Tot privind așa am zis să o copiez. Mai copiasem eu ilustrate cu munți și cu copaci înfloriți, mai copiasem din cartea noastră de basme și chiar desenasem vaza mamei cu flori sau curtea noastră cu poarta ei mică din fier. O icoană însă niciodată. Am ales o coală nouă și am început desenul. Asta făceam când m-a chemat Maica.

Ne-am strâns toate în salon în jurul mesei. Nu pe scaune, suntem în picioare, doar Maica stă jos. Ea de o parte, noi de cealaltă. Între noi și masă stau spetezele scaunelor, și mă țin de lemnul bine lustruit, cu volutele frumos lucrate ale scaunului din dreptul meu. Elena e lângă mine, în partea stângă, iar Maria în dreapta și amândouă par absente. Probabil că și eu par atentă doar la scaunul de care mă țin. Maica stă dreaptă, cu spatele lipit de spătar și mânecile negre și bufante ale rochiei sale ascund volutele sculptate. Se uită la noi atentă de la una la alta. După tăcerea asta de început am știut că ne va spune ceva important. Are părul strâns la

spate în coc înalt, sever, fața albă, dar nepudrată și nu mai are cerceii. Brațele goale de la cot în jos sunt lăsate să se odihnească pe lemnul auriu al mesei. Atâta ce ne măsoară că încep să devin conștientă de șorțul meu strâmb, de ciorapii adunați spre glezne. Dinspre prispă, sau marchiză, cum cică se numește, vine o lumină puternică; e soarele de amiază. Pe centrul mesei e o broderie, dar nu acoperă lemnul, mai mult face un contrast, e o altă pată de lumină. Am locuit puțin în casa asta din București, ne-am refugiat cu frontul, ne-am întors. Oricum, e destul de goală și lumina intră și dansează peste tot.

— Ila, tu să îți strângi câteva lucruri, haine și ce mai vrei, nu multe, că nu ai nevoie de mare lucru. De mâine pleci la internat.

Când mi-a spus asta, s-a uitat drept la mine. Un cap vorbitor, separat prin rochia neagră de trup, suspendat pe chilimul întunecat de pe perete. Un cap și niște desene geometrice. Și vocea venea de departe, suna a gol.

Gol și în capul meu, ce să spun? Am simțit o crampă în burtă sau poate mai sus. Furie amestecată cu uimire. Tot corpul mi s-a strâns și mi-am simțit gâtul foarte uscat.

— De ce eu? am spus mai întâi cu glasul stins, apoi mi-a venit vocea și mai că am țipat. Ce ai cu mine?

— Nu ridică vocea ca o mariță!

Am strâns de speteaza scaunului, mă gândeam să îl arunc peste masă, da' era greu, așa că l-am lăsat. Dintr-odată nu mai aveam forță de nimic. Sunt singură, alungată ca o găină șchioapă cu care nu mai ai ce face decât să o tai.

— Așa am hotărât.

Maica are iarăși un ton egal. Numai ea putea trece de la reproș răstit la un ton absolut nepăsător, poate doar puțin obosit.

— Văduvele de război își pot trimite copiii la un orfelinat, al Reginei. Nu o să stai mult, cât să faci niște ani de școală. Ai să te descurci.

Asta cu ai să te descurci, scurt ca o bătaie din palme, mi-a sunat cel mai greu. Era felul ei elegant de a spune: „Ești singură, Ciumo!” Tocmai pe mine, de ce pe mine? Lacrimile dau să îmi iasă din ochi, mai bine îi strâng tare, o dată, de două ori, na că nu au ieșit, măcar să nu mă fac de rușine. Să nu îmi amintească așa de mine, ca de o bleagă.

Apoi, mult timp m-am tot frământat, ce ar fi trebuit să spun, cum ar fi trebuit să mă apăr, așa fi putut eu oare schimba hotărârea Maicăi? Greu de spus, da' părerea de rău mi-a rămas. Păcat că nu am apucat măcar să încerc. Și mereu apoi așa fi vrut să întorc firul înapoi, să mai așez o dată lucrurile, pe mine, surorile, în jurul mesei, iar Maica, parcă trezită după un vis, amnezică, să ne vorbească din nou. Așa cum reasezi bilele de la numărătoare după ce faci socoteli, toate într-un capăt, aliniate pentru un nou început. Am înțeles cu greu, abia acu' chiar știu: cu timpul nu poți face niciodată asta, oricât ți-ai dori. Iar bilele, faptele și vorbele cad mereu la nime-reală, nu prea țin cont de nimic.

2

Drumul de acasă la internat, călătoria aia nu mi-o mai aduc aminte. Deloc. Nici nu mai știu dacă am mers pe jos, cu birja, dacă mi-am dus singură valiza sau cum era afară vremea. Pur și simplu am uitat toate astea sau le-am aruncat, așa cum am aruncat și broderia pe care mi-a strecurat-o Maria pe post de porte-bonheur în valiză. Maria, cu vorba ei domoală, mereu puțin în șoaptă, cu teamă, cu evlavie ei prea

apăsată: „Ia, surioară, asta, am brodat-o eu cu cruciulițe și am spus și rugăciuni.” Da, rugăciuni egoiste, să dea răul pe alții, adică pe mine, să rămână ea cu bonă și cu zestre, să își facă un viitor onorabil în care să stea să brodeze cruciulițe care să imagineze o mare și frumoasă inimă roșie.

Ce îmi mai amintesc sunt culoarele lungi și foarte înalte, vopsite până la jumătate în verde, ușa de la dormitorul comun, care avea o clanță grea și înțepenită, de trebuia să te ridici în vârful picioarelor și să o apeși cu ambele mâini.

De când am intrat prima oară în dormitorul care avea să îmi fie casă pentru atâția ani, am observat-o. Părea un pic mai mare decât mine sau cel puțin mai înaltă. Ochii ei negri m-au privit atent și așa că pe ea am văzut-o înainte de a număra ferestrele înalte cu glafuri late și multe ochiuri de geam, înainte de a vedea și a număra paturile negre de fier sau pe fetele care le ocupau. Aș fi mers până la ea, poate chiar să dăm mâna, să mă prezint, dar nu am avut curaj, m-am așezat doar mai într-o parte și am privit drept spre profesoară. Asta era deocamdată piatra cea mai grea. Să o înfrunt sau să o cuceresc. Ea a grăit, arătând spre mine:

— Avem o fată nouă, vreau să aud cum o primiți. O cheamă Iordăchescu, Ileana Iordăchescu.

Fetele s-au ridicat toate și au făcut câte un pas în fața patului, dar nu au spus nimic, se uitau acu' la mine, care mai direct, care privind în jos către pardoseala lăcuită și poate către ghetele mele. Am stat în continuare cu valiza în mână, străduindu-mă să par mândră. Nu eram deloc. Acum îmi părea rău că îmi ciopârțisem părul de draci înainte să plec. Știam că smocuri prea scurte îmi scăpaseră din coadă, le vedeam cu coada ochiului cum îmi fluturau pe lângă ureche. Dar nu le-am dat atenție. Am fixat brusc peretele alăturat, am văzut că de fapt e un dulap încastrat ce abia se ghicește

fiind vopsit și el verde, cu uși multe și înguste, era destul de aproape, apoi m-am uitat către profesoară.

— Bine ai venit, Ileana... Aud?

— Bine ai venit, au spus care mai tare, care mai încet, apoi fata spălăcită, de fapt blondă și cu ochi deschiși, poate galbeni, poate verzi, aflată cel mai aproape, mi-a spus timid, cu o voce moale: „Patul de aici e liber.”

Am fost surprinsă de buzunarul de șansă care s-a ivit brusc și i-am surâs mai mult din ochi. În doi pași mi-am pus valiza pe pat și de data asta am zâmbit către fetiță cu toată fața. Chiar era drăguță, mică, mai scundă decât mine, cu șorțul cam mare și cu mânecile mai lungi decât mâinile. Din ele abia se vedeau niște degete cu gropițe, de copil mic. I-am întins mâna într-un salut camaraderesc, așa cum făcea Taica.

— Ila! Tu?

— Lica, a răspuns și a ridicat ușor din amândoi umerii deodată, de parcă și-ar fi cerut scuze pentru numele neinspirat și abia apoi, puțin fâstăcită, mi-a întins o mânăuță caldă.

„Nu uita de cucoană”, mi-am zis în gând și m-am întors repede către ea, încercând să par cât mai firească. Aceasta deja se încrunta și a arătat spre valiză ca spre o dihanie.

— Punem foarte multă prețuire aici, domnișoară, pe igienă. Unele dintre noi, de pildă eu, am avut onoarea de a lucra alături de Maiestatea Sa Regina noastră Maria, fie-i numele în veci binecuvântat, la spitalul de campanie din Iași. O bună rânduire ține infecțiile deoparte, o bună rânduire ferește vieți. Valiza ceea nu are ce căuta în pat. Pe podea, imediat.

M-am conformat repede, ca un soldat. Zgomotul făcut de valiza mea de lemn când a atins podeaua, plus că s-a și deschis, a umplut locul. Doamna profesoară, înaltă, și acu' clar

foarte severă, nici nu a tresărit. Se uita la mine, așa cum deja se uitau toate fetele din cameră.

— Vei primi o uniformă, lasă alea acolo. Agatha, o conduci tu?

Din fundul încăperii, chiar de lângă fereastră, se apropie fata înaltă ai cărei ochi i-am văzut când am intrat. Are un mers așa, de parcă nu îi pasă, totuși e foarte dreaptă, și ghețele ei calcă fără zgomot. O ia înainte, fără să se mai uite la mine, se așteaptă să o urmez. Asta și fac, sunt micul ei supus, un câțel pierdut care tocmai și-a găsit direcția.

Ies, o iau în jos pe niște scări, mă gândesc că poate ar trebui să spun ceva, ceva inteligent, dacă merg așa, doar tropăind în spate, sunt fix câine. Da' nu îmi vine nimic în minte. Când ajungem jos, la ultima treaptă, Agatha se întoarce brusc și întreabă:

— Ești orfană de ambii părinți?

— Nu.

— Mai ai frați, surori?

— Da, mai am trei surori.

— Și te-a dat numa' pe tine?

— Da.

— De ce?

— Nu știu.

Eu, Ila, rareori sunt confuză, de obicei un drac din cap mă ține mereu atentă, ca un soldat în tranșee, gata să primească dușmanul de oriunde o veni. Acum ceva m-a derutat așa de mult, că răspund mecanic și nu știu de ce să mă țin, cum să mă echilibrez. Fata asta, care nici nu mă mai privea direct, se uita undeva în spatele umărului meu, mi-a pus cea mai grea întrebare. Să bravez, să par nepăsătoare, asta ar fi soluția, dar mă simt și mai pierdută în fața ochilor negri, puțin prea mari, parcă cu pleoapele fardate cu

vinețiu, cu sprâncene lungi și negre, repetate în stufoșenie de gene. Habar nu aveam cum ar fi bine să răspund. Nu știu dacă interesul ei ascunde ceva periculos, dacă întreabă de curiozitate sau poate din camaraderie. E doar o armă care se ascute.

„Nu știu”, am răspuns scurt și apoi m-am concentrat pe durerea din coșul pieptului, aia de nu mă lasă să respir până la capăt, care e cu mine de atâtea zile și care vine cu întreba-re: „De ce eu?” Aș vrea să o pot înghiți, ca un căpcăun care înghite orice, sau să o arunc din mine cu un strigăt lung, un strigăt care ar ajunge până acasă, să îi bată Maicăi în geam. Dacă doar aș striga, ar fi bine, dar s-ar putea să încep și să plâng și asta chiar nu vreau. Am fost destul o prăpădită acasă, cum nu am știut să îi spun nimic nici Maicăi, nici Ioanei când mă căina și nici Mariei când venea cu vorbe dulci. Toate regretele astea aș vrea să le arunc aici, pe trepte în jos, să pășesc apoi cu nepăsare peste ele, și să urc scările ușor, ca fata asta frumoasă. Am să îi studiez mersul, poate încerc și eu, deși chiar nu știu cum de pune pasul așa de ușor, cum de își împletește mersul astfel, de parcă ar pluti. Dar oare ea de unde o fi și câți ani o avea? Nimic nu am fost în stare să aflu. Și uite așa, cu mintea după fata asta, observ că durerea a plecat din piept și simt cum îmi coboară ca o moliciune în brațe. Mă țin după ea, care fără să îmi mai dea nicio atenție, a deschis o ușă și am nimerit într-un birou unde o slujnică cu brațele pline de rufe necălcate ne-a privit de sub bretonul încrețit pe care și l-a suflat să ne vadă mai bine. Agatha i-a făcut un gest către mine și a spus „E nouă. Îi trebuie de toate”, și a plecat fără zgomot, cu ghetetele ei silențioase plutind în sus pe scări.

Cât am primit două rânduri de rochii gri, șorțuri în carouri și șorțuri negre, bentițe și un mantou pelerină, cu ele

în brațe, abia atunci m-am gândit ce proastă am fost, cum am răspuns fără să gândesc. Proastă, proastă, proastă – îmi spun cu voce șoptită în timp ce urc înapoi scările reci și interminabile. Îmi e și rușine să dau din nou ochii cu ea. O să o văd diseară în dormitor sau poate chiar și până atunci. Acu', nu doar că nu am aflat și eu mai multe despre ea, da' cred că am părut toantă, mută și sălbatică, fără deprinderea unei conversații firești. Trebuie să mă scutur de stânjeneala asta. Prea multe lucruri de abandonat, de prea multe ori trebuie să întind pasul peste ele. Parcă aș fi un iepure care sare peste maldăre de gunoi și încearcă să scape alergând spre câmp, la lumină. Un iepure urât, costeliv și cu urechile mari. Un iepure fără vizuină și fără adăpost.

3

Cel mai mult îmi era foame. O foame constantă care mă însoțea clipă de clipă. Mai puternică decât supărarea, mai puternică decât rușinea de a fi tocmai eu cea aleasă să fiu izgonită. Deși aș fi vrut să nu mă mai gândesc la casa de unde fusesem alungată, locuri de acolo îmi reveneau în memorie doar ca să îmi illustreze foamea. Dulapul din salon, unde, în spatele farfuriilor bune, mama ținea cozonacul pe care îl făcea de sărbători. Pe pervazul ferestrei aveam gutui de când începea toamna și până târziu în iarnă. Pe masa noastră, cea pe care o împărțeam cu Maria, era o cutie de tablă cu biscuiți. În bucătărie, unde mă strecuram mai mereu, erau cornulețe într-o oală pe un raft, covrigi în cuiul de lângă ușă, brânză pe masă și o șuncă agățată de tocul de sus al ușii. În pungi cafenii de la băcănie aveam peltea sau șuncă, măsline erau în borcanul din cămară și tot acolo un coș cu ouă. Maria îmi păstra tartinele ei cu brânză sau cu

magiun, spunea că mie îmi plac mai mult și că mai are una sau două pe farfuria de pe raft. Eram supărată pe Maria, ar fi trebuit să îmi alimentez supărarea asta, în definitiv ea a rămas și eu am plecat. Dar nu e în toată clădirea un raft unde cineva să îmi lase mie ceva și nu e în toată lumea asta cineva care să se gândească acu' la mine.

Ajunsesem la un joc nou. Îmi imaginam ce s-ar întâmpla dacă aş păți ceva, dacă aş muri. Când ar ajunge vestea acasă? După câte zile, ce ar face Maica, ce ar face surorile, mă va plânge careva? Oare, mă întrebam singură, că așa din imagine în imagine mi se releva miezul, oare Maicăi îi va părea rău că m-a dat? Se va opri ea, măcar pentru un moment, să se uite pe geam printre crengile nucului? Își va aminti de mine cum mă cățăram până sus?

I se va face dor, și întrebarea principală, are să îi pară rău? Nu reușeam să îmi răspund până la capăt, dar jocul ăsta al propriei drame personale, văzută din postura stafiei, mă legăna.

Câteodată mi le imaginam plângând, dar nu îmi iese bine scena, pentru că, deși îmi amintesc cu precizie fiecare colț din casă, nu știu unde să o așez pe Maica jelindu-mă. Parcă nici nu o mai văd bine întreagă. Acum, în mintea mea, e compusă doar din fragmente, bucăți disparate: chipul ei în oglindă, un cap cu părul mereu bine strâns și o broșă mică așezată pe mijloc, la tăietura gulerului, mâinile ei punând ceva în sertarul de la masă și apoi potrivind colțul pânzei care cade și acoperă blatul, aranjând ciucurii care cad oricum în rânduială. Grijă ei față de obiecte, de mobilă, de servete, de tot felul de mici detalii și niciodată față de noi, fetele ei. Grijă ei, care niciodată nu a fost pentru mine.

Cel mai tare mi se făcea foame seara târziu când se stinge lumina. Ca și când până atunci, în iureșul orelor, în

înfruntările cu fetele sau cu domnișoarele, în fața profesorilor, foamea asta rămânea agățată ca o haină în cuier, dar seara o îmbrăcam și mă cuprindea pe spate, pe burtă, mi se urca pe gât, îmi usca limba și îmi ardea buzele.

Atunci îmi aminteam de acasă și vedeam locul ca pe o hartă, o hartă a lucrurilor bune de mâncat, ce și unde erau: rafturile cămării, cu hârtie albă netezită pe care stau borcanele după mărimi sau pachetele de la băcănie, bărnele podului cu șuncă, săculeții mici cu nuci sau cu stafide, atârnați în cui, merele învelite de pe raft și pâinea din ștergarul de pe masă. Aici la pâine mă opream, îmi imaginaam cum îi încerc prin ștergar prospețimea și elasticitatea. Pâinea, trupul lui Hristos, pâinea cea bună îmi lipsea și, după turul în amintire al bunătăților din casă, la ea reveneam, de ea îmi era dor și mă întrebam dacă îi voi mai simți vreodată gustul. Chiflele pe care le cocea Ioana, la indicațiile mamei, rotunde, moi și unse cu miere, sau pâinea mare și cojoasă coaptă miercurea. Aveam și aici pesmeți, și din ăștia mai reușeam să îmi strecur în buzunar câte unul. Puteau căpăta orice gust dacă îi ronțăiai încet; gândindu-te la o plăcintă, deveneau dulci sau sărați, depinde la ce mă gândeam.

Acasă, eu și cu Oli eram cele mai mari amatoare de pâine. Maica rupea din felie dumicați mici, pe care îi strecura în gură printre îmbucături și mereu lăsa doi-trei lângă farfurie când se strângea masa, erau acolo și ajungeau la păsări.

— Nu mânca așa, ca o calică, Ileano!

Maica așa îmi spunea când mă vedea cum șterg cu ultima coajă puțin sos și privea cu ochii în sus de parcă ar fi fost acolo cineva să o aprobe, cu care să împărtășească exasperarea educației eșuate.

— O adevărată doamnă nu mănâncă până se satură.

Nu mai știu de când nu am mai fost sătulă. Foamea rămâne mereu cu mine, ce mai, sunt o adevărată doamnă. Așa o doamnă că fur câte un pesmet și îl țin cu zilele în buzunar la șorț.

E rezerva mea, duminica de seară, biletul meu pentru vis.

4

Multe lucruri din primii ani de la „pensionul orfanelor”, cum spuneau madamele, s-au amestecat, așa cum ni se amestecă șosetele ude lăsate seara în fața sobei. Au rămas fragmente de pedepse, cioburi de ore de desen, matematică sau franceză, capetele încruntate ale intendentelor, decupate din context, doar fețele lor, așa cum stau în laborator broaștele în borcane, să te sperie cu rictusul lor.

Dintre toate micile întâmplări de început, mereu îmi voi aminti de primul Crăciun. Iar aici nu e o poveste cu brad sau cântecele îngânate la lumina lumânărilor, nu. Este marea bătălie și tot ce a urmat! Totul a început cu Madam Maior – Director de așezământ instituțional și președinte de comitete feminine, membră de frunte în Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române – într-un cuvânt „Osânză”. Mai întâi a ținut o cuvântare de la balcon cu nașterea lui Bebe Isus și ieslea, și Maria, și Magii. În spirit creștinesc, la final, a spus „Luați și vă bucurați”, și a aruncat doi pumni de bomboane învelite în hârtie strălucitoare, de la balconul aflat la etajul 1, cel cu ieșire din cancelarie, către noi, fetele adunate în curte. Nimeni nu s-a așteptat la așa ceva. Măcel ce a ieșit jos! Cum stăteam așa înghesuite, câteva secunde am înghețat. Apoi, fiecare s-a aplecat, încercând să prindă o mărgică dulce și strălucitoare. Eram ca niște găini

turbate! Aplecate, unele în patru labe, călcându-ne pe mâini, mușcându-ne una pe alta, împiedicându-ne în fularele prea lungi, smulgând una din pumnii celeilalte foșnitoarelor comori. Dar, așa cum se întâmplă de multe ori, după zile de abțineri și de iluzii, și de foame, era în noi un clocot, o fierbere care a explodat. Am ajuns să mă bat cu atâta foc, că la final, vrând să arunc cu ceva în ochii uneia, și neavând nimic altceva la îndemână, am aruncat chiar bomboana prețioasă cu leasă cu greu. Așa o furie m-a apucat, de ciudă, că dădeam în toate părțile, fără să mai țin cont de nimic. Nu mai aveam nici bomboană, nici control. După ce am tras-o pe una mai mare de păr, până aproape să o dau cu capul de pământ, alte două fete tot mari, tovarășele ei, m-au încolțit. Una mă ținea de mâini din spate și ailaltă stătea fix în fața mea și îmi ardea palme peste obraji și genunchi în burtă. Așa m-a văzut Agatha, și a ajuns repede în spatele celei care îmi căra genunchi în stomac. Înaltă cum era, a pus mâna de sus peste grumazul ăleia și împingând din cot a trântit-o de a căzut lată și cu picioarele sus. Cea care mă ținea, de mirare mi-a dat drumul, a vrut să se repeadă la Agatha, dar fluierul directoarei a oprit totul.

Dintre toate, doar noi două am luat pedeapsă: măturare de nivelare a nisipului din curte. Începuse o ploaie rece, de decembrie, mai degrabă o lapoviță. Nisipul era ud și greu, târnul de nuiele nu mai folosea la nimic. Aplecate, nivelam locul larg al curții folosind un lemn și ploaia ne cădea pe spate și pe mijloc, rar, ca degetele unui pianist mort. Nu mai știam de noi, eram ude și înghețate, când târziu a ieșit o îngrijitoare de ne-a băgat înăuntru.

Dărdăiam sub pleduri, da' nu puteam adormi. Îmi imaginaam cum Taica, care printr-o minune ar mai fi în viață, avea să se întoarcă, avea să vină să mă scoată de aici și să fugim

cu o trăsură acasă. Îl și vedeam năvălind în dormitor, găsim imediat patul meu și luându-mă în brațe. Ar fugi cu mine așa, pe scări în jos.

Tocmai când împlTEAM mai bine imaginile astea, o mână îmi dă pledul puțin într-o parte. Era Agatha, cu ochii ei mari și negri fixându-mă din întuneric. Un semn din cap spre ușă și am ieșit amândouă încet, ridicând puțin din clanță să nu scârțâie. Fără niciun sunet, am mers tiptil pe urmele ei, până în biroul Madamei Osânză. Agatha a fost cea care a deschis ușa fără zgomot, ca un hoț din noapte. A pășit prima și a făcut un pas în lateral cât să intru și eu.

Mirosea vag a închis și parcă a ceva apă de trandafir. Era mai întuneric decât pe culoar, dar lumina de afară albăstrui-albă pătrundea pe ferestrele mari și fără perdele. Mi-a făcut semn să închid ușa, da' eu nimic nu pricepeam, am crezut că vrea să pășesc și eu în lateral, să mă dau cu un pas într-o parte. Atunci, a apucat ea clanța și, ridicând-o puțin, a închis ușa, aproape fără zgomot. Și mai întuneric. Biroul mare, masiv se profila ca o spaimă în fața mea. Cu toate astea am mai făcut câțiva pași să văd mai bine. Nu era nimeni pe jilțul înalt; în dulapul cu uși de sticlă din spatele lui mi-am văzut profilându-se silueta, iar cămașa albă a luminat încăperea. Cum stăteam așa, am auzit un susur. M-am întors și atunci am văzut-o pe Agatha, cu cămașa ridicată, cu picioarele depărtate și tălpile goale luminate alb de lună, făcând pipi pe covor. Doi stropi, un pas ca de dans pe alt covor, iarăși puțin jet, iarăși niște pași, apoi mai spre colț, din nou câțiva stropi. Parcă jucam un șotron. Mă uitam la ea cum picură câte puțin, am prins jocul, am ales și eu un colț de covor, avea un ornament, un fel de floare stilizată și am ținut acolo, puțin, doi stropi. Îmi era rușine, deși Agatha nu se uita la mine. Am încercat apoi cu talpa piciorului să văd dacă

se simte umezeala, să controlez. Agatha tocmai părăsise șotronul ăsta dansat mut și stătea în patru labe sub birou, căutând ceva. M-am oprit, așteptând următoarea coregrafie. A ieșit victorioasă, cu o pereche de botine din piele cu bumbi de bronz, foarte frumoși, cu un toc micuț, elegant și șireturi lucioase. A desfăcut botinele din șireturi mai tare și mi-a dat una, iar cea rămasă a poziționat-o sub cămașă și i-a tras un jet. Eram fascinată și mi se părea tare intimă frăția asta a noastră. Cum stăteam așa, cu lumina albastră intrând pe ferestre și executând un ritual precis.

Parcă eram într-o poveste germană și noi eram niște spiriduși, acu' ar fi trebuit să înceapă să ningă. Dar nu, lapovița se opri, era lună plină și o noapte limpede. M-am uitat apoi la botina primită și m-am executat, dar mi-a curs mai mult pe picior. Agatha mi-a luat botina și, cu amândouă în mână, le-a scuturat puțin, să distribuie lichidul peste tot, a turnat din a ei în a mea și le-a pus la loc de unde le luase după ce a aranjat din nou șireturile.

Apoi s-a întors, m-a luat de mână și mi-a șoptit la ureche: „Crăciun fericit!”

5

A trecut iarna, a mai venit un Crăciun, dar pe acela știam că nu îl voi uita niciodată. Dar nici nu l-aș putea povesti așa cum a fost, cu frisonul de pericol plutind printre noi precum ninsoarea invizibilă, împletit cu starea imponderabilă de putere; atunci am fost niște zâne.

A rămas între noi o tovărășie tăcută. Nu am spus nimănui, nici măcar Licăi nu i-am povestit, nici în anul în care Agatha nu mai era cu noi. Am avut într-un fel impresia că, dacă aș

pune în cuvinte, aş rupe vraja acelui moment, m-aş detaşa şi aş pierde puterea pe care atunci am simţit-o atât de concret.

Amândouă făceam vioară cu acelaşi profesor, nu am vrut clavecin sau pian, am mers după Agatha care făcea vioară de mai bine de un an. Cânta minunat, fie că erau arpegii sau fragmente mai mari. Abia aşteptam ora doar ca să o ascult. Când venea rândul meu, mă poticneam, uitam să fiu atentă la note, nimeream coarda prost, ţiuia şi o luam de la capăt. Nu eram prea înzestrată, cum a şi spus domnul profesor, dar tot era bine că nu mă făceam de râs în faţa ei. Agatha putea ieşi după ce termina de cântat, iar scârţâitul meu nu agresa decât auzul bietului nostru profesor. Cu tot eşecul constant pe care îl bifam la fiecare lecţie, am refuzat mereu să abandonez, era biletul meu de auditor; îmi plăcea să o ascult pe ea, să îi înregistrez gesturile, să îi urmăresc degetele nervoase ţinând vioara şi apoi alergând pe corzi, să reţin cum potrivea instrumentul pe umăr, cu bărbia lăsată în jos, iar apoi să văd, să aud imponderabilitatea sunetului şi a ei odată cu el.

Am şi desenat-o. Da, desenam, desenam orice, mai bine decât o făcusem până atunci, mai ales că începusem lecţii de natură moartă, învăţasem perspectiva. Acum ştiam să îmi organizez ce voi desena, să văd desenul şi aşezarea lui înainte de a trage prima linie. Apoi, cu acea imagine în minte, îmi împărţeam foaia în pătrate şi măsuram proporţiile din creion. Desenam tot ce voiam. Nu, nu pe Maica sau pe surori; mai bine un scaun la geam şi peisajul de afară, cu nori şi acoperişuri de case. Case bune, din care nimeni nu era izgonit, case bune, în care nimeni nu era flămând.

Am făcut desene cu pâinea din ştergar, cu felii aşezate pe masă şi înconjurată de firimituri, cu farfurii pline şi aburinde. Îmi puteam aminti sau imagina orice şi cum le desenam, cum deveneau mai aproape, mai reale.

De aici am inventat un joc care mi-a adus multă popularitate printre fete. Le desenam la comandă ce își doreau și despre ce îmi povesteau. Ele se strângeau roată în jurul meu, veneau mereu mai multe, și formam o frăție. În cercul ăsta pluteau secretele câte uneia și se conturau până la sfârșit într-un sentiment de solidaritate. Dorul era ce ne unea. Începeam simplu, cu: „acasă noi aveam o pasăre așa mai mare care se învățase cu noi, era cu pene albe și negre, de parcă purta costum”, alta spunea, „știu, era o coțofană!”. Apoi, „noi aveam o pisică, dormea iarna în casă, în bucătărie și vara nu mai puteai să o aduci înăuntru, dispărea cu zilele”, „da’ și la noi, doar că după dispariție a venit odată cu mulți pisoi mici”. Și eu le desenam, câteodată repede, din câteva linii, altădată mai elaboram. Veneau ele cu foile, doar le întindeau pe rând și își numeau dorul. Și chiar dacă erau obiecte sau animale, cărți de povești puse pe o masă, clătite răsucite cu dulceață, toate la un loc erau lumea care ne lipsea, erau copilăria noastră ciuntită.

Odată, Lica mi-a descris casa cu marchiză din geamuri înșirate pe rotund, cu două ferestre la stradă și una la pod. Era liniște, niciodată nu îmi mai ceruse nimeni ceva așa de deosebit, cu atâtea amănunte. La final, am pus și umbra unei alte case cum cade pe peticul de curte cu leagăn agățat între doi stâlpi. Umbra, deși nu a fost dictată, pare că a convins-o cel mai mult. Eram toate în curte, eu cocoțată pe un gard mic, dar lat din piatră, care delimitează curtea de livada din spate. Stăteam cu picioarele atârinate. Lica și fetele, drepte în fața mea, așezate roată. Mai era puțin și se lăsa seara, dar deocamdată mai aveam lumină, mai palidă, dar era. Când a fost gata desenul, Lica a întins foaia către zare, ca și cum ar proiecta casa către orizont, printre ramurile încă desfrunzite ale copacilor din curte, și pentru că nu știa ce să spună,

sau pur și simplu pentru că nu știa să se stăpânească, a plâns puțin. Niciuna nu a intervenit și lanțul poveștilor s-a înnodat în jurul nostru într-o funie de tăcere. Învățasem să mă abțin, îmi reușea mai mereu, dar știam și că valul tristeții nu poate fi abătut. Îl lași, nu faci nimic, nu îl poți deturna, te cuprinde, te cufundă și trece. Câte o fată mai plânge uneori și nu are niciun sens să o întrebi de ce, de parcă nu ai ști. Aștepti să își sufle muci în șorț și apoi vorbești. În cei patru ani petrecuți deja, ajunseseam să înțeleg plânsul fiecăreia și știam când e de jale, de revoltă sau de frică. Era ca o limbă a noastră, a orfanelor, la jale nu zici nimic, la celelalte intervii, te așezi la masă și tai ura felii, mărunțești frica până dispare ca firimiturile sub ciocul vrăbiilor.

Agatha nu mă roagă să desenez nimic, dar stă lângă umărul meu și îmi urmărește linia. Și așa, cu ea alături, mă văd din afară și am impresia că desenul iese de la sine, de parcă o altă mână ar trasa liniile. Mintea mi se golește de forfotă după desenul dictat, doar echilibrul de alb-negru contează și poveștile care încă plutesc, chiar dacă fetele au plecat.

— Nu vrei niciodată să îți desenez nimic.

— Pentru că nu îmi e dor de nimic, îmi răspunde Agatha fără să își modifice poziția.

Când am întrebat-o, nu m-am oprit din hașurat, nu am întors capul către ea. Seara și aerul rece se lasă încet, dar niciuna nu aveam unde ne grăbi.

— Tatăl tău a fost ofițer?

— E general.

— Adică trăiește?

De mirare m-am oprit din hașurat și am întors capul către ea care nu părea deloc tulburată, doar și-a întins puțin piciorul să își mențină echilibrul pe gard.

— Trăiește bine mersi și el, și Madama General, și odraslele lor. Numai mama a murit. Mama mea lucra la ei, era fată-n casă. Acu' trei ani, după un bombardament, au trimis-o să mai strângă una-alta, sfeșnice, fețe de masă, prostii de oameni avari. A căzut un tavan și a făcut-o praf. Am auzit, au auzit și ei, dar nu a mai intrat nimeni în ziua aia după ea. Nici să o caute, nici să o scoată, nici să o salveze. Am auzit-o, am strigat, m-au oprit, și a doua zi era moartă.

— Îmi pare rău.

Nu știam ce să spun, așa că am mângâiat-o pe podul palmei, dar ușor, așa cum aș atinge o pasăre căzută din cuib.

— Păi și cum, cum ai ajuns aici?

— Sunt orfană, nu? A găsit un ofițer, pe cineva mort de la el din comandament pe care, ce să vezi? Îl chema tot Popescu, ca pe mama, și ca pe mine în acte, deși eu am în dreptul tatălui o liniuță – inexistent!

Întunericul se așeza în jurul nostru, poate că nu a observat cum am făcut ochii mari, știu că e vulgar să te miri chiar așa, să dai impresia că un lucru este atât de neașteptat, de uimitor, încât ar putea produce aproape o bucurie a spectaculosului. Am încercat să nu fiu o mariță, cum ar spune mama și orice altă doamnă bine educată, așa că m-am uitat la crengile copacului, la rețeaua lor de tuș și la clădirea neagră, care pe partea asta nu avea nici geamuri, să vină vreo lumină.

— Și ai fost tristă când s-a dus?

Agatha zâmbește și pufnește a pagubă.

— Atunci, am fost foarte furioasă. Am intrat într-o noapte în iatacul de dormit al Madamei și i-am tăiat părul – îl ținea într-o coadă împletită. Am intrat ușor, cu foarfeca în mână, cred că aș fi vrut să o omor, da' nu dormea pe spate, cum m-aș fi așteptat, să i-o înfig în gât. Era întoarsă către perete și coada îi atârna de pe pernă în jos. Așa că am tăiat-o și am

lăsat-o acolo, lângă pat. Când să ies, avea o rochie pusă pe scaun, am tăiat-o și pe aia.

Spunând toate astea a sărit de pe gard și eu după ea, acu' stăteam față în față, una mai mică și alta mai înaltă. Cu ochii ei mari mă privea fix și parcă îmi citea gândurile.

— Nu, nu mi-a fost frică, nu am fost tristă, doar îi uram. Îi urăsc în fiecare clipă. Și acum aș vrea să citesc undeva, în ziar, într-o scrisoare, că au crăpat. Dar mai bine într-un fel că nu au făcut-o deja, așa am să pot să le dau eu foc sau să îi otrăvesc. Madama mă chema în salon când venea vreo prietenă și mă puneă să stau din profil, să mă uit la ele și vorbeau de parcă eu eram surdă. Comentau că semăn cu 'mnealui. Vaci proaste și nesimțite.

6

Lica se ținea mai mereu în preajma mea; dacă întorceam puțin capul, acolo era ea, la umărul meu drept sau stâng. La masă se așeza mereu alături și uneori îmi făcea semn dacă vreau să îmi lase o bucată de brânză sau de pâine. Nu voiam, doar nu era să ajung ca harpiile alea mari din ultimul an, care de câte ori puteau le vămuiau pe cele mai mici. Nu pe noi, e drept că după încăierarea de la primul Crăciun prinseseră un fel de fereală în ceea ce ne privește, ne ocoleau, se făceau că nu ne văd.

Și adevărul e că îmi plăcea să o știu pe Lica lângă mine. Felul ei docil era liniștitor și nevoia ei de a fi pui mic sub aripă, de a fi protejată, și-o manifesta firesc. Iar eu aveam impresia că sunt acasă cu Elena sau cu Oli. Și ele deseori se adunau pe lângă mine. Maica oricum se arăta rece, Ioana ședea mai mult în spate, iar Maria era mereu ocupată, prețioasă și importantă, așa că stăteam doar noi.

„Datorită abilității de a îmbina o poveste profund personală, petrecută într-un context istoric tumultuos, cu reflecții asupra condiției umane, Andreea Ionescu-Berechet ne oferă un roman intens din punct de vedere emoțional. *Sus e numele meu, Ila!* este o combinație nimerită de imagini poetice și senzoriale care introduc cititorul într-o atmosferă captivantă. Autoarea transformă trauma personală într-o meditație asupra supraviețuirii și a autoafirmării, romanul devenind astfel o contribuție semnificativă la literatura contemporană română.”

STEJĂREL OLARU

„Protagonista romanului de debut al Andreei Ionescu-Berechet are o forță sufletească aparte, izvorâtă din dorința de a-și găsi un loc și de a-și descoperi rostul într-o lume ostilă, marcată de indiferența mamei, de moartea pe front a tatălui, de răstimpul lung și adesea traumatizant petrecut într-un orfelinat, în perioada plină de lipsuri de după Primul Război Mondial. Felul în care își spune povestea, uitându-se simultan în lumile înconjurătoare și în ea însăși, îmbracă forma unui Bildungsroman, presărat pe alocuri cu secvențe decupate din formula narațiunilor epistolare.

Creionându-și personajul din tușe suprapuse, din ce în ce mai intime și mai convingătoare, adunând discret mărturii din toate experiențele pe care le traversează în diverse spații – la București, Buzău, Constanța sau la Balcic –, Andreea Ionescu-Berechet reușește performanța de a propune o siluetă feminină absolut memorabilă, care se va înscrie în galeria eroinelor din literatura noastră. Meritul de netăgăduit al cărții rezidă în farmecul povestirii fluide, în care timpul mic al biografiei și cel mare al istoriei înnoată mereu sincron, scoțând la iveală dintre valuri chipul copilei, al adolescentei și al tinerei femei ce îmbrățișează meșteșugul artelor, pe fundalul complicatelor schimbări sociale și politice din societatea românească interbelică.”

CRISTINA BOGDAN